

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Запропоновано розглянути основні проблеми теорії галузевих ринків. Досліджується внесок представників нового інституціоналізму у розвиток та проблемах теорії галузевих ринків, а саме їх погляди на розмір фірми, організацію галузі, антимонопольне регулювання.

Ключові слова: теорія галузевих ринків, галузевий ринок, фірми, конкуренція, державне регулювання.

Abstract

It is suggested to consider the main problems of the theory of industry markets. The contribution of representatives of the new institutionalism to the formation and development of the theory of industry markets, namely their views on the size of the firm, organization of the industry, antitrust regulation, is investigated.

Keywords: theory of industry markets, industry market, firms, competition, state regulation.

Вступ

Особливої актуальності набувають проблеми теорії галузевих ринків в умовах глобалізації, що обумовлено посиленням концентрації ринків, монопольним становищем на світових ринках гігантських корпорацій, які впливають на конкурентні відносини на національних ринках.

Зокрема, охарактеризовано трансакційну теорію витрат та пов'язаний з нею профіль галузі і процес вертикальної інтеграції; теорію мінімізації витрат та ефект масштабу виробництва; теорію ефективності конкурентних ринків і підтримки державного регулювання. Вказано на основні переваги кожного з напрямків теорії галузевих ринків та доцільність використання в практичній діяльності господарюючих суб'єктів.

Результати дослідження

Теорія галузевих ринків досліджує відносини на мезорівні економічної системи, охоплює сферу недосконалої конкуренції – поведінку учасників конкурентних відносин та можливий результат їх взаємодії, вплив конкуренції на суспільний добробут та державне втручання.

В розвиток теорії галузевих ринків значний внесок зробили як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема заслуговують на увагу праці таких вчених, як Р. Коуза, О. Вільямсона, Дж. Робінсон, М. Уотерсона, У.Дж. Баумоля, Дж. Стіглера, Н.М. Розанової, А.І. Ігнатюк, О.В. Горняк, С.Х. Доленко.

Окремі напрямки розвитку теорії галузевих ринків з врахуванням сучасного стану економічної системи розкрито недостатньо.

Дослідження теорії галузевих ринків в умовах посилення конкуренції вимагає пошуку нових підходів щодо створення сприятливих умов в розвитку галузевих ринків, оптимізації рішень у сфері співпраці державних органів управління і підприємницьких структур.

Р. Коуза, окреслив головні проблеми, якими має займатися теорія галузевих ринків:

- принципи групування видів діяльності фірми, тобто визначення розміру фірми;
- контрактні відносини між фірмами; злиття і поглинання;
- роздроблення фірм; обмін підрозділами між фірмами;
- перехід фірм до нових видів діяльності;
- виникнення нових фірм.

Сучасна теорія галузевих ринків розглядає широке коло проблем, які можна систематизувати за трьома напрямками.

По-перше, дослідження поведінки фірми на галузевих ринках, що пройшло певну еволюцію. У межах класичної та неокласичної теорії фірма розглядалася як «чорна скринька», яка не впливає

на зовнішнє середовище, а приймає зміни як задані. Дослідження, проведені в межах інституційної теорії, дозволили визначити фірму як сукупність контрактів, розмір якої залежить від трансакційних витрат. На початку 30-х років ХХ ст. вийшла стаття Р. Коуза «Природа фірми». Автор визначає, що «фірма є вигідною тому, що діяльність на ринку пов'язана з певними витратами, а створивши організацію і управляючи розміщенням ресурсів адміністративними методами, можна позбавитися цих витрат... Організація галузей, таким чином, залежить від співвідношення між витратами на здійснення ринкових трансакцій і витрат на організацію тих самих операцій у межах фірми, яка може виконати це ж завдання більш економно. Крім того, витрати на організацію у межах фірми залежать від того, які ще види діяльності вона здійснює»

Другим напрямом є дослідження відносин конкуренції на галузевих ринках, теоретичні концепції яких змінювалися із розвитком економіки. Аналіз вільної та досконалої конкуренції був характерним, коли ринкові відносини лише зароджувалися, відсутні були великі корпорації, держава майже не втручалася у ринковий механізм взаємодії між фірмами. Індустріальний розвиток економіки, процеси концентрації капіталу призвели до об'єктивної необхідності дослідження причин недосконалості відносин конкуренції, різних структур ринків за кількістю учасників, однорідністю або диференційованістю товару, бар'єрами входження, здатністю фірм впливати на ринкову ціну.

Третім напрямом сучасної теорії галузевих ринків є дослідження державного регулювання галузевих ринків – доцільність державного втручання, обсяги регулювання, мета, завдання, напрями регулювання. Дослідження державного регулювання галузевих ринків було зроблене Дж. Стіглером у статті «Теорія економічного регулювання». Ним було запропоновано економічну теорію регулювання, цінність якої полягала у можливості прогнозування, а також у новому підході до визначення необхідності державного регулювання галузевих ринків. Дж. Стіглер запропонував низку припущень, на підставі яких шляхом логічного аналізу вивів прогноз про те, які галузі підлягатимуть регулюванню та які форми воно матиме. Дж. Стіглер проаналізував різні фактори, що визначають, яка саме із зацікавлених груп буде здійснювати контроль за процесами регулювання.

Висновок

Таким чином, на основі вищевикладених проблем розвитку теорії галузевих ринків можна зробити наступні висновки:

1) розвиток фірм на основі теорії трансакційних витрат і причин об'єднання фірм шляхом вертикальної інтеграції робить галузь привабливою для інвестування і стійкішою до негативних проявів жорсткої конкуренції;

2) визначення оптимальної кількості фірм у галузі на основі ефекту масштабу виробництва дозволяє досягти об'єктивної величини витрат за критерієм їх мінімізації і як наслідок утримання лідируючих позицій з точки зору прибутковості виробництва окремих видів продукції;

3) ефективна діяльність галузевих ринків в умовах зростаючої конкуренції неможлива без належного втручання державних органів, які здатні забезпечити достатні умови щодо розвитку бізнесових структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Теорія галузевих ринків – Режим доступу: <http://eurodev.duan.edu.ua>
2. Сучасні напрями розвитку теорії галузевих ринків – Режим доступу: <http://www.ej.kherson.ua>

Ольга Петрівна Черевата - студентка групи П-19мс, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Науковий керівник: **Оксана Владиславівна Безсмертна** – к.е.н., доц., доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, bezsmertnaoksana@gmail.com

Olga Cherevata - student of the P-19ms group, Faculty of Management and Information Security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa.

Scientific adviser: **Oksana Vladislavivna Bezsmertna** - PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnitsa National Technical University.